

Biblioteka Główna Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu

Artykuł:

Zaleski Zygmunt: Elementarne potrzeby samorządu miejskiego

Źródło:

Gospodarka Zachodnia Rok 2 1938 zeszyt 18, strony 125-131

Artykuł zdigitalizowany i udostępniony cyfrowo w ramach zadań projektu pt.
„Digitalizacja i udostępnianie online »Bibliografii gospodarki Wielkopolski 1919-39«
H. Maciejewskiej” (SONB/SP/550684/2022)

INWESTYCJE MIEJSKIE

Zygmunt Zaleski

Elementarne
potrzeby samorządu miejskiego

Z tytułu mogłoby wynikać, że poniżej ujęto całokształt potrzeb inwestycyjnych miast wielkopolskich. W rzeczywistości niniejsze opracowanie obejmuje wyłącznie inwestycje własne gmin miejskich województwa Poznańskiego. Wobec tego odpadają w tym miejscu wszystkie postulaty miast w zakresie rozbudowy komunikacji, przemysłu, handlu itp., o ile zwyczajowo wzgl. ustawowo nie należą do zakresu obowiązków finansowych gmin miejskich. Dla przykładu przytaczamy, że np. dla miasta Poznania miałyby wysoce żywotne znaczenie wielka inwestycja kolejowa, polegająca na pobudowaniu linii kolejowej po prawym brzegu Warty między dzielnicami Starołęką a Główną. Podobnie wielkiej wagi byłoby ufundowanie politechniki w Poznaniu, lotnisk w miastach prowincjonalnych, zmiana tendencji w zakresie geografii przemysłowej i wiele innych rzeczy, które w ograniczeniu wyżej określonym odpadają z kręgu pracy niniejszej.

Województwo Poznańskie przyjęło w granicach po 1 kwietnia 1938 r. to jest bez powiatów północnych bydgoskiego, wyrzyskiego, szubińskiego i inowrocławskiego, bez miast Bydgoszczy i Inowrocławia, z dołączeniem natomiast powiatów kaliskiego, konińskiego, kolskiego i tureckiego. Pewna różnica między ostatnio wymienionymi powiatami, a dotychczasowym województwem Poznańskim, wyraża się w rozleglejszych postulatach nowych powiatów.

Autor nie mógł postąpić inaczej jak rozpiąć ankietę do miast województwa Poznańskiego na temat ich zamierzeń inwestycyjnych. Ponieważ miasta podały do władz nadzorczych pięćdo- względnie czterolletnie plany inwestycyjne, przeto normalnie podały nam te swoje plany. Są one w zasadzie najpewniejszą podstawą polityki inwestycyjnej, aczkolwiek na ogół pomijają prace o szerszym zakresie, któreby wypłynęły w projektach zgłaszanych w czasach dobrej koniunktury gospodarczej. Wogóle bowiem odnosi się wrażenie, że miasta przewidują prace najbardziej naglące, codziennie dręczące, a nie mogą wobec rzeczywistej czy pozornej beznadziejności szerszej inicjatywy podnosić często potrzeb wysoce słusznych, ale kosztownych. Wielka skromność miast wyraża się w takich odpowiedziach, jak ta: „Wobec braku funduszy nie przewiduje się żadnych inwestycji”, albo inna, w której podano program na prace uliczne w sumie kilkunastu tysięcy i dodano, że w mieście potrzebne są rzeźnia, elektrownia, łazienki, ale tego stań

preliminować miasto nie śmie, nie widząc drogi realizacji swych „marzeń”. Skromność ta powodowana jest także faktem, że co dopiero trzeba było przeprowadzić oddłużenie licznych miast, które ciężarom obsługi długów poddać nie mogły.

Materiały uzyskane od miast są nierównej wartości. Nie mógł też autor wymóc odpowiedzi od wszystkich interesowanych jednostek miejskich, zwłaszcza z terenu powiatów nie należących jeszcze do województwa Poznańskiego. Tym więcej program tu przedstawiony uchodzić musi za minimalny i najskromniejszy.

Hierarchizowanie potrzeb inwestycyjnych gmin miejskich jest niezmiernie trudne. W zasadzie to co miasta dzisiaj przewidują w swych planach inwestycyjnych, jest dziesięciokrotnie przez siła oszczędności przesianą ostatnią koniecznością. Ale niezależnie od tego stwierdzić trzeba, że Państwo i gminy rozmawiać często muszą inaczej aniżeli polityk ekonomiczny. Państwo i gminy pomocniczo tylko są producentami, w zasadzie zaś mają ułatwiać obroty gospodarcze, mają przygotowywać grunt pod dobra gospodarcze. W dylemacie, co jest ważniejsze: budowa elektrowni czy drogi lub szkoły, praktyka samorządowa odpowiada: droga względnie szkoła, ekonomista odpowie: elektrownia. W tych okolicznościach trzeba jedynie znaleźć pewną harmonię poszczególnych typów pracy inwestycyjnej. Przedstawimy działami rzeczowymi zamierzenia inwestycyjne, określając wśród nich potrzeby pierwszoplanowe i dalsze.

Kategoria inwestycji najbardziej pilnych, bez uwzględnienia których istniejące wartości podlegają niszczeniu, obejmuje w życiu miejskim nie tylko uzupełnienia inwestycji rentownych, ale w największej mierze inwestycje dopełniające całokształt potrzeb gospodarczych i posiadające bardzo problematyczną rentowność pośrednią, ale w interesie wyższych wartości państwowych nieodzowne. Ponieważ dzielenie inwestycji w tych warunkach na konserwacyjne, produkcyjne i dopełniające gospodarcze byłoby mało przejrzyste, oddzielimy tutaj tylko dwie kategorie inwestycji, a mianowicie: 1) inwestycje stwarzające produktywnie wartości bezpośrednio rentowne, 2) inwestycje dopełniające całokształt inwestycji gospodarczych i posiadające rentowność pośrednią. Wewnątrz tych kategorii określimy inwestycje pilniejsze i dalsze.

Konkretne postulaty

A. Inwestycje rentowne:

	Suma na r. 1938
a) Gazownie (I. 1 120 000, II. 216 500)	zł 1 336 500,—
b) Elektrownie (I. 1 135 000, II. 605 000)	„ 1 740 000,—
c) Wodociągi (I. 1 790 000, II. 280 500)	„ 2 070 500,—
d) Kanalizacja (I. 996 500, II. 136 000)	„ 1 132 500,—
e) Rzeźnie (I. 186 000, II. 88 000)	„ 274 000,—
f) Targowiska (I. 300 000, II. 121 700)	„ 421 700,—
(I. 5 527 500, II. 1 447 700)	Razem zł 6 975 200,—

B. Inwestycje bezp. nierentowne:

a) Sanitarne (170 000 + 99 500)	zł 269 500,—
b) Sportowe (166 800 + 151 000)	„ 317 800,—
c) Parkowe	„ 261 500,—
d) Oświatowe (333 000 + 737 000)	„ 1 070 000,—
e) Opiekuńcze (751 000 + 37 600)	„ 808 600,—
f) Uliczne	„ 2 361 200,—
g) Wodne	„ 1 537 000,—
h) Inne	„ 19 000,—
	Razem zł 6 644 600,—
Ogółem A i B	„ 13 619 800,—

Dodatkowo możnaby doliczyć przez przyspieszenie robót kanalizacyjnych (pozycja drugoplanowa) 1 005 000 zł. Marża braków 5% od sumy ogólnej okragło 700 000 zł dodatkowo.

Poza tą sumą leży oczywiście wiele inwestycji, które miasta corocznie czynią z dochodów normalnych.

ad A. Inwestycje stwarzające produktywnie wartości bezpośrednio rentowne. Do inwestycji bezpośrednio rentownych należą przedsiębiorstwa miejskie, w szczególności gazownie, elektrownie, wodociągi, kanalizacja, rzeźnie, targowice i t.

GAZOWNIE

Gazownie miejskie pokrywają zwykle koszty własnej rozbudowy. Nie mogą sposobem gospodarczym poddać za potrzebami gazownie w miastach szybko rosnących. Zgłoszono do planu inwestycyjnego tylko takie zamierzenia, które przekraczają normalne możliwości finansowania, a w szczególności:

1. Miasto Poznań:

- Przebudowa piecowni o sprawności dobowej około 73 000 m³ w dwóch latach kosztem zł 1 250 000,—, na r. 1938 przypada zł 850 000,—,
- Rozszerzenie sieci gazowej miejskiej w r. 1938 zł 160 000,—.

2. M. Ostrów:

a) Budowa pieca komorowego o 6 komorach w dwóch latach zł 400 000,—, na rok 1938 zł 200 000,—.

b) Rozbudowa sieci w r. 1938 zł 25 000,—.

3. M. Rawicz: Wybudowanie nowego 5-cio retortowego pieca zł 55 000,—.

4. M. Mogilno: Założenie rurociągów gazowych w dwóch ulicach kosztem zł 50 000, na rok 1938 zł 25 000,—.

5. M. Bojanowo: Zbudowanie nowego pieca 3-retortowego zł 15 000,—.

6. M. Pakość: Przedłużenie sieci gazowej o 615 mb. zł 6 500,—.

Inne miasta stwierdzają potrzebę rozbudowy sieci gazowej, lecz odkładają realizację do czasów odpowiedniejszych.

Wszystkie te inwestycje wskazane są jako chroniące przed niezużytkowaniem istniejących urządzeń, albo jako produktywno-rentowne; sprawność techniczna gazowni ma znaczenie obronne, rozbudowa sieci łączy się z kwestią absorpcji przyrostu ludności przez miasta, szczególnie większe. Jako inwestycje pierwszoplanowe należy określić pozycje przebudowy technicznej 1a, 2a, 3 oraz 5 w sumie na rok 1938 razem 1 120 000 zł, jako drugoplanowe pozycje dotyczące rozbudowy sieci w sumie 216 500 zł.

ELEKTROWNIE

Elektrownie miejskie zgłaszają tylko te potrzeby inwestycyjne, których normalną drogą sfinansować nie mogą, a które są do ich pełnej żywotności potrzebne.

1. Miasto Poznań, posiadając elektrownię zdolną do znacznie większej produkcji niż obecna, może w przedsiębiorstwo to ulokować wielkie inwestycje. Potrzeby niesdzwonne są następujące:

a) Przebudowa miejskiej sieci elektrycznej z prądu stałego na prąd zmienny, potrzeba ogółem wkładu w ciągu 4 lat zł 3 100 000,—, na rok 1938 zł 800 000,—.

b) Rozbudowa miejscowej sieci elektrycznej według programu 4-letniego o 24 km linii kablowej i 60 km linii napowietrznej, kosztem 720 000 zł, w r. 1938 zł 180 000,—.

c) Rozbudowa sieci okręgowej określona jest rocznie na sumę 160 000 zł, uzasadnienie tej akcji zawiera referat o elektryfikacji Wielkopolski, notujemy tu zł 160 000,—.

2. M. Kalisz: Sieć elektryczna 80 km, ogółem 400 000 zł, stawka roczna zł 100 000,—.

3. M. Gniezno: Elektryfikacja powiatu gnieźnieńskiego 163 km sieci 15 kw kosztem 971 000 zł rocznie zł 243 000,—.

4. M. Ostrów:

a) Zakup maszyny z generatorem kosztem 275 000 zł przy spłacie 3-letniej zł 92 000,—.

b) Rozbudowa sieci o 10 km zł 50 000, rocznie zł 13 000,—.

c) Oświetlenie ulic ok. 100 punktów 30 000 zł, rocznie zł 7 000,—.

5. M. Środa: Elektryfikacja miasta, potrzeby na r. 1938 zł 47 000,—.

6. M. Kępno: Elektryfikacja miasta przez ustawienie sieci transformatorowej, założenie sieci 6 km i 420 połączeń domowych ogółem 110 000 zł, w pierwszym roku około zł 40 000,—.

7. M. Rawicz: Przebudowa i wzmocnienie sieci na długości 1 400 m zł 8 000,—.

8. M. Pleszew: Uzupełnienie sieci i zmiana sieci napowietrznej na podziemną kosztem 49 900,— zł, na rok 1938 zł 12 500,—.

9. M. Murowana Goślina: Elektryfikacja miasta (okręg elektrowni poznańskiej), przewidziana w r. 1937 w sumie 32 460,— zł, na rok 1938 nie określona.

10. M. Rychwał: Elektryfikacja miasta z miejscowego młyna parowego, przewidziana w r. 1937 kosztem 8 000,— zł, na rok 1938 nie określona.

11. M. Dolsk: Elektryfikacja potrzebna, w sumach nie określona.

12. M. Rydzyna: Elektryfikacja kosztem 30 000 zł, w dwóch latach, rocznie zł 15 000,—.

13. M. Grodzisk: Remont maszyn i zakup nowych tłoków do silnika Diesla w elektrowni miejskiej zł 8 100,—.

14. M. Sulmierzyce: Rozbudowa gmachu elektrowni miejskiej o kubaturze 1 250 m³ kosztem 30 000 zł, na r. 1938 zł 15 000,—.

15. M. Śrem: Zaznaczyło jedynie potrzebę rozbudowy sieci elektrycznej, nie określając rozmiarów i kosztów.

Zdaniem referującego, zagadnienie elektryfikacji wszystkich miast i miasteczek wielkopolskich, które z energii elektrycznej nie korzystają, jest zagadnieniem palącym. Potrzeby elektryfikacji trzeba ocenić bezwarunkowo pozytywnie, nawet z punktu widzenia samej rentowności. Uważamy jednak, że kwestia elektryfikacji miast niezelektryfikowanych załatwiona być powinna łącznie z ogólnym programem elektryfikacyjnym i dlatego w tym miejscu stawiamy odnośne projekty jako drugoplanowe. Temu samemu prawidłu podlegają plany sieci okręgowych.

Najpilniejsze są wkłady w same zakłady elektryczne oraz w przebudowę sieci, stosownie do potrzeb technicznych względnie obronnych. Takimi inwestycjami są pozycje 1a, 4, 7, 8, 13, 14 przedstawiające na rok 1938 ogółem sumę zł 935 600,—. Rozbudowa sieci miejscowej winna być traktowana jako inwestycja względnie pilna (inaczej niż przy sieci gazowej) z powodu szczególnej wagi energii elektrycznej dla życia gospodarczego. Do grupy tej zaliczymy pozycje 1b, 4b, 4c z sumą na rok 1938 zł 200 000,—. Reszta ustalona *praemissis praemittendis*, jako drugoplanowa (1c, 2, 3, 5, 6, 12) wyraża się sumą roczną 605 000,—. Jest to razem wzięwszy tylko drobna część wielkiej, szeroko zakrojonej potrzeby inwestycyjnej w zakresie elektryfikacji miast wielkopolskich.

WODOCIĄGI

Istniejące zakłady wodociągowe wymagają w miastach żywo rosnących dostosowania do zmienionych warunków, w innych unowocześnienia, rozbudowy, rozszerzenia sieci. W zakresie inwestycji wodociągowych preliniuje się prace następujące:

1. Miasto Poznań: Budowa stacji pomp i filtrów związana z rozszerzeniem wodociągów oraz rozbudowa sieci wodociągowej. Praca prowadzona już od szeregu lat. Na rok 1938 ustalono budowę 34 600 m³ hali maszyn i urządzeń, 12 500 mb. rurociągów o średnicy 150 mm i 300 mm, kosztem 1 750 000,— zł.

2. M. Kalisz: Budowa wodociągów łącznie z kanalizacją 1 300 m wodoc. i 14 km kanalizacji — podaje się przy kanalizacji.

3. M. Międzychód: Budowa wodociągów i kanalizacji (plany w biurze studiów przy Związku Miast) kosztem ogólnym zł 350 000,—, na rok 1938 zł 87 500,—.

4. M. Gostyń: Budowa wodociągów (projekt w opracowaniu) kosztem ogólnym zł 400 000,— rocznie zł 80 000,—.

5. M. Ostrów:

a) Przebudowa maszynowni, pomp, filtrów i budowa 4 studzien kosztom 120 000,— zł, na rok 1938 zł 30 000,—.

b) Rozbudowa sieci ok. 5 km 100 000,— zł, na r. 1938 zł 25 000,—.

6. M. Gniezno: Rozbudowa sieci wodociągowej 2 740 m kosztem 64 000,— zł, na rok 1938 zł 32 000,—.

7. M. Września: Rozbudowa sieci 3 500 m przewodów kosztem 72 500 zł, na rok 1938 zł 18 000,—.

8. M. Pleszew: Rozbudowa sieci 3 745 m kosztem zł 64 700,—, na rok 1938 zł 16 000,—.

9. M. Mogilno: Założenie rurociągów wodociągowych w dwóch ulicach kosztem 60 000,— zł, rocznie zł 15 000,—.

10. M. Środa: Rozbudowa sieci w nowej dzielnicy, stawka roczna zł 7 000,—.

11. M. Rawicz: Dalsze prace około ujęcia wody i wybudowania stacji pomp na terenie Polski (obecna stacja jest w Niemczech) na rok 1938 zł 10 000,—.

Poza tymi potrzebami stwierdzić należy, że każde miasto i miasteczko powinno posiadać wodociągi, plan inwestycyjny powinien stopniowo realizować budowę wodociągów w miastach, które urządzeń tych nie posiadają. Koszt wodociągów jednego chociażby miasta Wielkopolski rocznie (około 300 000,— zł) powinien być ustalony centralnie dla umożliwienia zaopatrzenia tych jednostek miejskich w urządzenia wodociągowe wobec faktu, iż w warunkach obecnych tylko niektóre miasta odważają się robić projekty na tego rodzaju inwestycje. Pozycji takiej nie wstawiamy do samego planu, ponieważ miesza się w nim jednak raty roczne na budowę wodociągów w dwóch miastach. Wszystkie wyżej ustalone inwestycje wodociągowe opiewają łącznie na sumę zł 2 070 500,— w r. 1938. Wszystkie są pierwszoplanowe. Jeżeliby trzeba było je mimo wszystko klasyfikować, natenczas wysuwają się na czoło pozycje 1, 6 i 11 z sumą 1 790 000,— zł, jednakże reszta w sumie 280 500,— zł kroczy tuż za pozycjami powyższymi. Inwestycje wodociągowe łączą w sobie rentowność z ważnymi względami leżącymi poza zasięgiem spraw gospodarczych.

KANALIZACJA.

W zakresie inwestycji kanalizacyjnych zachodzą minimalnie potrzeby następujące:

1. Miasto Poznań:

a) Sieć kanalizacyjna w Poznaniu miała w dniu 1 IV 1937 długość 244 km. Sieć ta nie podążyła za rozbudową miasta po lewym brzegu, gdzie w chwili obecnej brak najmniej 35 km niezbędnych kanałów o podwójnym ciągu, na wodę deszczową i wodę zużyta. Koszt tej pracy wynosić będzie 2 500 000,— zł.

b) Nieodzowną jest rzeczą odciążenie przeciążonej sieci śródmieścia i stacji pomp przez budowę odciążającego kolektora lewobrzeżnego kosztem 1 miliona złotych.

c) Oczyszczalnia, obliczona na 175 000 mieszkańców jest niewystarczająca i przestarzała, konieczna jest przeto gruntowna przebudowa, rozbudowa i modernizacja urządzeń kosztem 1½ miliona złotych.

d) Wobec braku kanalizacji w lwiej części miasta po prawym brzegu Warty, istnieje paląca potrzeba wykonania kolektora prawobrzeżnego na wody zużyte długości 10 km, kosztem 1 miliona złotych i budowy oczyszczalni prawobrzeżnej kosztem 850 000,— zł.

Łączny koszt inwestycji podanych pod a — d opiewa na sumę 6 850 000,— zł.

Program ten przeliczony na okres 4-letni wymagałby dotacji rocznej w kwocie 1 460 000,— zł. Referent pozwala sobie przeliczyć sumę tę na okres 8-letni i wyrzuci na rok 1938 kwotę 730 000,— zł przy czym różnica — drugie 730 000,— zł, może być traktowana tylko jako pozycja dalszoplanowa. Praca może być wszakże bez trudu wykonana w terminie 4-letnim.

2. M. Kalisz: Budowa wodociągów (1 300 m) i kanalizacji (14 km), ustalona w sumie ogólnej na 1 220 000 zł. Suma przeliczona na okres 4-letni, oznaczałaby roczną stawkę 305 000,— zł. Przeliczamy ją, podobnie jak poznańską, na lat osiem i zyskujemy na rok 1938 kwotę zł 153 000,— stawiając pozostałe 152 000,— zł na plan dalszy.

3. M. Gniezno: Skanalizowanie ul. Witkowskiej 3 000 mb, kosztem 140 000,— zł, na rok 1938 czwarta część zł 35 000,—.

4. M. Krotoszyń: Budowa częściowej kanalizacji miasta systemu rozdzielczego, 8 000 mb kolektora ścieków zużytych kosztem 400 000,— zł, na rok 1938, biorąc ¼ zł 50 000,— pozostawiając drugie zł 50 000,— na dalszym planie.

5. M. Kępno: Kanalizacja miasta przez osuszenie i pogłębienie stanu wody zaskórnej, założenie sieci kanałów ściekowych i oczyszczalni kosztem 400 000,— zł, na rok 1938 — ¼ zł 50 000,— licząc drugie zł 50 000,— na dalszym planie.

6. M. Września: Kanalizacja kloaczna na długości 4 400 mb i deszczowa na długości 4 350 mb, kosztem ogólnym 193 000,— zł, z czego na rok 1938, licząc ¼ 25 000,— zł, zostawiając 23 000,— zł na plan dalszy.

7. M. Pakość: Skanalizowanie ulic Lipowej i Szkolnej 660 mb kosztem ogólnym 28 500,— zł, na rok 1938, czwarta część 7 000,— zł.

8. M. Golina: Budowa kanalizacji, ustępów publicznych kosztem 18 000,— zł, rozdzielona na okres 4-letni, z uwzględnieniem większej stawki wstępnej zł 6 000,—.

9. M. Błaszki: Kanalizacja miasta na przestrzeni 2 200 mb (projekt w opracowaniu) kosztem 15 000,— zł, na r. 1938 zł 5 000,—.

10. M. Mosina: Skanalizowanie ul. Lipowej, Poniatowskiego, Kilińskiego, Budzyńskiej w miarę zabudowania, stawka orientacyjna na r. 1938 zł 5 000,—.

11. M. Krzywiń: Skanalizowanie 680 m ulic kosztem 7 100,— zł, na rok 1938 połowa zł 3 500,—.

12. M. Turek: Częściowe skanalizowanie miasta kosztem zł 40 000,— rocznie zł 10 000,—.

13. M. Słupca projektuje prace kanalizacyjne dopiero od r. 1939.

14. M. Witkowo: Uzupełnienie kanalizacji miejskiej kosztem zł 15 000,— na rok 1938 zł 5 000,—.

15. M. Koźmin: Wykończenie kanalizacji w ul. Glinki i Pleszewskiej oraz urządzenie stacji oczyszczalnych, kosztem zł 6 000,— na rok 1938 zł 3 000,—.

16. M. Żnin: Skanalizowanie ul. Bydgoskiej kosztem 12 000,— zł, na rok 1938 zł 5 000,—.

17. M. Rydzyna: Skanalizowanie rowu w mieście 400 m kosztem 6 000,— zł, na rok 1938 zł 3 000,—.

18. M. Pleszew: Skanalizowanie ulic 3 440 mb, kosztem ogólnym 45 000,— zł, na rok 1938 zł 12 000,—.

19. M. Środa: Budowa oczyszczalni ścieków, kosztem ogólnym 50 000,— zł, na rok 1938 zł 25 000,—.

Pod względem ważności trudno oznaczać różnice przy pozycjach powyższych. Na czoło jednakże wysuwają się te prace, które w istniejącym systemie kanalizacyjnym stanowią nieodzowne uzupełnienie i rozbudowę. Ogólna suma przewidywanych inwestycji kanalizacyjnych na rok 1938 wynosi zł 1 132 500,—. Poza tym uznaje się jako sumę drugoplanową przy uwzględnieniu projektowanej przez miasta same szybkości rozbudowy zł 1 005 000,—. Z sumy zł 1 132 500,— można jako ważne podkreślić pozycje 1, 2, 3, 6, 11, 14, 15, 16, 18 i 19 (suma 996 500,— zł), nie uszczuplając jednakże równorzędności potrzeb pozostałych (136 000,— zł).

RZEŹNIE.

Rzeźnia poznańska wprawdzie jest za szczupłą i wymaga pewnych nowych urządzeń, jednakże po projektowanym rozszerzeniu targowiska zwierzęcego na szereg lat, będzie jeszcze dostateczna i pokrywa swe zapotrzebowania inwestycyjne w normalnym obrocie gospodarczym. Główną pozycją w zakresie inwestycji rzeźnianych stanowi:

1. Miasto Kalisz: Wykończenie rzeźni — 50 500 m² budowli — kosztem ogólnym 630 000,— zł, na r. 1938 zł 160 000,—.

2. M. Skoki: Budowa dwóch płóczkarni i chłodni na 12 kabin kosztem 24 500,— zł, na rok 1938 zł 12 000,—.

3. M. Golina: Budowa rzeźni kosztem 20 000,— zł, na rok 1938 zł 10 000,—.

4. M. Błaszki: Wykończenie rzeźni kosztem 52 400,— zł, na rok 1938 zł 26 000,—.

5. M. Mosina: Budowa rzeźni i chłodni (bez urządzenia 30 000,— zł), na rok 1938 zł 15 000,—.

6. M. Krzywiń: Budowa lodowni w rzeźni 300 m² 3 000,— zł.

7. M. Turek: Budowa rzeźni kosztem 37 000,— zł, na r. 1938 18 000,— zł.

8. M. Słupca: Inwestycje w rzeźni (ulepszenia) 7 000,— zł.

9. M. Pleszew: Rozbudowa rzeźni i chłodni, kosztem 30 000,— zł, na rok 1938 15 000,— zł.

10. M. Rawicz: Ulepszenia w rzeźni (komory lodowe) 8 000,— zł. Miasta Dolsk, Opalenica i Rychwał projektują budowę rzeźni, nie posiadają jednak dotąd programów szczegółowych. Z powyższych pozycji dotyczą budowy rzeźni 1, 3, 4, 5, 7, na roczną sumę zł 229 000,— zł, rozbudowy istniejących urządzeń pozycje 2, 6, 8, 9 i 10 na sumę 45 000,— zł. Jako pierwszoplanowe uznajemy pozycje 1 i 4 dotyczące wykończenia budujących się rzeźni z sumą 186 000,— zł. Na drugim planie pozostają budowle projektowane, tudzież ulepszenia w sumie 88 000,— zł. Uderza relatywnie słaba akcja inwestycyjna w zakresie rzeźni.

TARGOWISKA.

Słowem „targowiska“ obejmujemy miejsca targowe w najszerszym pojęciu, o ile inwestycje nie wyrażają się wyłącznie w utrzymaniu placu, co należy do inwestycji ulicznych.

1. Miasto Poznań:

a) Targowica zwierzęca w Poznaniu jest od dłuższego czasu za szczupłą na obecne obroty żywcem. Projektowane jest rozszerzenie targowiska w stronę zachodnią przez nabycie i odpowiednie urządzenie przyległego terenu. Wobec perspektywy uzyskania terenu w bliskim czasie, liczy się Zarząd Miejski z poważniejszymi inwestycjami, które jeszcze nie są określone, a szacunkowo obracają się około 300 000,— zł rocznie.

b) Ogólny interes gospodarczy województwa Poznańskiego, a w szczególności kwestia zbytu produktów rolnych niebożowych, tudzież względy aprowizacyjne i organizacyjno-handlowe, zniewalają do stworzenia w mieście Poznaniu wielkiej hali hurtowej dla artykułów spożywczych z bocznicią kolejową, której koszt wynosić będzie łącznie z nieodzownymi chłodniami, zł 1 200 000,—, w stosunku rocznym zł 300 000,—.

c) Równomiernie okazuje się potrzeba budowy dzielnicowych hal detalicznych, których realizacja, wymagająca rocznej dotacji najmniej 200 000,— zł, ze względów finansowych jest na razie przesuwana z roku na rok.

d) Wielkie targi, jakimi są Międzynarodowe Targi Poznańskie, wymagają rozbudowy hal, jednakże i ta sprawa projektowana jest dopiero od r. 1939. Zaznaczając powyższe dla pełniejszego zobra-

zowania potrzeb inwestycyjnych w tej dziedzinie, wyrzucamy jako obowiązującą jedynie sumę 300 000,— zł, przy punkcie b.

2. M. Kalisz: Wykończenie targowicy: 8 000 m² kosztem zł 30 000,—.

3. Oborniki: Niwelacja i umożliwienie targowiska zwierzęcego 15 600 m² kosztem 45 500,— zł, na r. 1938 zł 23 000,—.

4. M. Margonin: Budowa targowiska na 9 000 m² kosztem zł 8 200,—.

5. M. Grodzisk: Budowa nowego targowiska 12 500 m² z drogą dojazdową, parkanem, skanalizowaniem, budynkiem dla lekarza, stajnią itd., rozbudowaniem kosztem zł 13 700,—.

6. Szamocin: Budowa hali (300 m²) i wagi na targowisku zł 3 000,—.

7. M. Zbąszyń: Umocnienie nawierzchni na targowisku zł 2 800,—.

8. M. Błaszki: Wykończenie hal targowych zł 11 000,—, na rok 1938 zł 6 000,—.

9. M. Mosina: Urządzenie targowicy 14 400 m² kosztem 21 900,— zł, na rok 1938 zł 11 000,—.

10. M. Turek: Urządzenie targowicy kosztem zł 10 000,—.

11. M. Słupca: planowało w r. 1937 urządzenie targowicy kosztem 19 000,— zł.

12. M. Pniewy: przygotowuje plany na budowę nowej targowicy.

13. M. Rawicz: Ulepszenia na targowicy w r. 1938 zł 2 000,—.

14. M. Żnin: Urządzenie targowiska łącznie z powiększeniem promenad kosztem 26 000,— zł, na rok 1938 zł 13 000,—.

15. M. Rychwał projektowało w r. 1937 budowę targowiska zwierzęcego kosztem 7 000,— zł.

Inwestycje targowiskowe wyrażają się w sumie 421 700,— zł. Z prac tych wielką jest jedynie podana w pozycji 1 b, którą też określamy jako pierwszoplanową w sumie zł 300 000,— resztę jako drugoplanową, chociaż ich realizacja nie ulega prawie żadnej wątpliwości wobec niewielkich kwot w poszczególnych wypadkach, w łącznej sumie zł 121 700,—.

W innych przedsiębiorstwach miast wielkopolskich, nie objętych cyframi wyżej przytoczonymi, nie ma planów inwestycyjnych o znaczeniu ogólniejszym.

Przy ocenie wszystkich obiektów nasunie się myśl niewspółmierności sum zestawionych w sąsiedztwie, jest to jednakże nieuniknione wobec dużej rozpiętości w zaludnieniu, znaczeniu i sile finansowej miast. Co dla miasta wielkiego jest pozycją obojętną, stanowi wysiłek dla małego miasteczka.

ad B). Inwestycje posiadające rentowność pośrednią.

Powiedziano już wyżej, że miasta zobowiązane są inwestować kapitały częstokroć bardzo znaczne w obiekty przynoszące rentę niedostateczną lub nierentowną, a jednak mające wielkie znaczenie jako podstawa obrotów gospodarczych i rentujące się tylko pośrednio w popieraniu dobra społeczeństwa i uzupełniające w ten sposób całokształt potrzeb gospodarczych.

Inwestycje miejskie z tej wielkiej dziedziny dzielimy tutaj według kryteriów, przyjętych w życiu samorządowym na grupy następujące: 1. inwestycje z zakresu zdrowia publicznego, 2. oświatowo - kulturalne, 3. społeczno - opiekuńcze, 4. uliczne, 5. wodne oraz 6. inne.

INWESTYCJE Z ZAKRESU ZDROWIA PUBLICZNEGO.

Inwestycje te podzielimy na trzy kategorie: sanitarne, sportowe, parkowe.

Inwestycje sanitarne ze względów rzeczowych należą mniej do samorządu terytorialnego aniżeli do ubezpieczeń społecznych. Wobec tego jednak, że gminy miejskie prawnie nadal zachowały obowiązek utrzymywania szpitali i że ponad to zajmują się licznymi innymi sprawami sanitarnymi, przeto przewidują pewne inwestycje i w tym zakresie, rezerwując rozbudowę spraw sanitarnych zresztą na lata korzystniejszej koniunktury.

1. Miasto Poznań:

a) Naczelną inwestycją sanitarną będzie budowa nowego szpitala miejskiego kosztem około 8 milionów złotych. Inwestycję tę przewiduje plan miejski jednakże od r. 1939 po 1 milionie złotych rocznie, wobec tego na rok 1938 zagadnienia tego szczegółowo roz-

patrywać nie potrzeba, jakkolwiek jest wysoce pilne.

b) Budowa wzorowego ośrodka zdrowia i łazienek przy placu Kolegiackim, budynek gotowy w stanie surowym, koszt ogólny 350 000,— zł, druga rata na rok 1938 (ogółem 8 300 m²) zł 170 000,—.

c) Budowa spalarni padliny — 2 000 m² — nieodzowna ze względów sanitarnych zł 50 000,—.

2. M. Gniezno: Budowa pawilonu izolacyjnego 2 000 m² kosztem 58 000,— zł, na rok 1938 zł 29 000,—.

3. M. Szamocin: Rozbudowa szpitala miejskiego 1 100 m² kosztem 24 000,— zł, na rok 1938 zł 12 000,—.

4. M. Grodzisk: Zakup aparatu Roentgena do szpitala miejskiego zł 5 000,—.

5. M. Turek przewiduje budowę ośrodka zdrowia, jednakże brak jeszcze programu budowlanego.

6. M. Golina: Budowa studni artezyjskiej zł 3 500,—.

Poza tymi pozostają mniejsze inwestycje, których do planu nie zgłaszano. Powyższe inwestycje wyrażają się na rok 1938 sumą ogólną zł 269 500,—.

Najpilniejszą jest pozycja 1 b (wykończenie), dalsze pozycje są tak równomierne, że traktujemy wszystkie jako pierwszoplanowe, tym więcej że ogólna suma inwestycji sanitarnych jest wyjątkowo skromna, co od razu zmieni chociażby budowa nowego szpitala miejskiego w Poznaniu.

INWESTYCJE SPORTOWE

obracają się przeważnie w ramach skromnych:

1. Miasto Poznań:

a) Wobec zamknięcia stadionu reprezentacyjnego przewidziana jest znaczna inwestycja stadionowa, nie jest jednak do chwili obecnej określona i wypada z rozważań odnoszących się do roku 1938.

b) Budowa łazienek publicznych i basenów otwartych w parku Kasprowieca kosztem ogólnym 450 000,— zł w rozmiarach 18 000 m², stawka na rok 1938 zł 100 000,—.

2. M. Kalisz: Budowa ośrodka sportowego na 35 000 m² kosztem ogólnym zł 355 000,—, na rok 1938 zł 80 000,—.

3. M. Turek:

a) Budowa stadionu (w realizacji) zł 10 000,—.

b) Urządzenie ogródka Jordanowskiego kosztem 10 000,— zł; może być przesunięte na rok następny.

4. M. Błaszki: Budowa stadionu na 2 500 m² kosztem 12 000,— zł, na rok 1938 zł 6 000,—.

5. M. Września:

a) Wyczyszczenie łaźni rzecznej (wypompowanie 3 000 m³ wody i oczyszczenie dna) zł 5 800,—.

b) Urządzenie nowej pływalni na 3 500 m² kosztem 41 400,— zł, na rok 1938 zł 10 000,—.

6. M. Krotoszyn:

a) Ogrodzenie betonowe stadionu 1 000 mb zł 20 000,—.

b) Powiększenie kąpieliska (500 m²) zł 10 000,—.

7. M. Gostyń: Budowa pływalni otwartej na 525 m² kosztem 30 000,— zł, na rok 1938 zł 10 000,—.

8. M. Żnin: Budowa łazienek zł 14 000,—, na rok 1938 zł 7 000,—.

9. M. Margonin: Budowa zakładu kąpielowego zł 4 300,—.

10. M. Mogilno: Rozbudowa boiska PW. i WF. zł 10 000,—.

11. M. Pleszew: Budowa basenu kąpielowego 40×50 m (2 000 m²), kosztem 31 900 zł, rocznie zł 8 000,—.

12. M. Środa: Dalsza budowa basenu pływakiego zł 10 000,—.

13. M. Koźmin: Urządzenie kąpieliska i łazienek natryskowych z ustępem zł 7 000,—.

14. M. Kępno: Budowa basenu kąpielowego betonowego 25×65 — 1 625 m² kosztem 55 000,— zł, 1/4 zł 14 000,—.

15. M. Dolsk: Budowa łazienek zł 1 000,—.

16. M. Pakość: Budowa łazienek 400 m² i 100 m² zł 5 000,—.

M. Rydzyna projektuje budowę łazienek miejskich, nie ustaliło jednak jeszcze programu.

M. Słupca przewiduje budowę pływalni od r. 1939.

Wymienione powyżej inwestycje sportowe obejmują ogółem sumę na rok 1938 zł 317 800,—.

Inwestycje sportowe są niewątpliwie wszędzie potrzebne, to też trudno stawiać jedno nad drugie. Jeżeli jednak w tym wypadku wysuniemy do drugiego rzędu zamiary w odniesieniu do zamożności poszczególnych miast dalej posunięte, osiągniemy jako grupę ważniejszą pozycje 1 b, 3, 4, 5 a, 6 b, 8, 12, 13, 15 na sumę zł 166 800,—, drugą grupę stanowi reszta w sumie zł 151 000,—.

INWESTYCJE PARKOWE

są nieliczne.

1. Miasto Poznań: Prace plantacyjne w parku Kasprowieca (dalszy ciąg 18,34 ha), zielenie z promenadami na Błoniach Wildeckich (2,86 ha), ogród na Miasteczku (0,90 ha), promenady przy Al. Przybyszewskiego i Reymonta (2,80 ha), urządzenie Parku Narodowego na Malcie (10,60 ha), zieleńce i promenady wzdłuż drogi Dębińskiej — ogółem prace parkowe na 68,30 ha kosztem 896 000,— zł w realizacji czteroletniej. Przypada na rok 1938 zł 250 000,—.

2. M. Golina: Urządzenie parku miejskiego na 2 ha kosztem 10 000,— zł, na r. 1938 zł 5 000,—.

3. M. Borek: Zalesienie nieużytków pod Lisiągorą i zadrzewienie dwóch dróg zł 3 000,—.

4. M. Rawicz: Mniejsze prace plantacyjne w r. 1938 zł 2 900,—.

5. M. Dolsk: Zadrzewienie dwóch dróg zł 600,—.

Są to wszystko drobne inwestycje z wyjątkiem pozycji 1 i w stosunku do wielkości miasta poz. 2. Suma ogólna na rok 1938 zł 261 500,—. Wypada ją traktować jako całość równorzędną. Roboty ogrodnicze odznaczają się relatywnie dużym udziałem bezpośredniej pracy ludzkiej.

INWESTYCJE OŚWIATOWO - KULTURALNE.

Budowa szkół jest szczególnie ciężkim obowiązkiem dla miast, zwłaszcza mniejszych. Każda inwestycja budowlana tego rodzaju jest proporcjonalnie trudna do sfinansowania i w całości zależy od kredytów zewnętrznych. Przedstawiony tutaj plan potrzeb w zakresie szkolnictwa jest minimalny, ponieważ gminy jedynie w ostateczności przystępują do tych inwestycji tak uciążliwych w realizacji finansowej.

1. Miasto Poznań:

Miasto Poznań ma potrzeby inwestycyjne nie tylko z zakresu oświaty, ale również z dziedziny kultury i sztuki. W dalszym planie inwestycyjnym miasta Poznań znajdują się inwestycje tego typu jak rozbudowa teatru, budowa gmachu archiwalnego, rozbudowa Biblioteki Raczyńskich, budowa biblioteki oświatowej, gmachu muzealnego, domu oświatowego, przeniesienie i nowe założenie Ogrodu Zoologicznego i i. Roczna dotacja na te cele będzie z konieczności bardzo znaczna. W warunkach obecnych zaprojektowano jedynie najbardziej piękące inwestycje z zakresu szkolnictwa powszechnego. Na rok 1938 wchodzi w rachubę obiekty następujące:

a) Budowa szkoły powszechnej w Dębcu (dokończenie, ogółem 7 000 m³ kosztem 300 000,— zł) zł 220 000,—.

b) Budowa szkoły powszechnej na Jeźcach (7 000 m³ kosztem 300 000,— zł), na rok 1938 zł 80 000,—.

c) Budowa sali gimnastycznej przy 10 szkole powszechnej z szatnią, natryskami oraz centralnym ogrzewaniem (3 000 m³) zł 100 000,—.

d) Budowa sali gimnastycznej dla 7 i 35 szkoły powszechnej z urządzeniami ubocznymi (5 000 m³ koszt ogólny 120 000,—) zł 80 000,—.

2. M. Kalisz: Budowa szkół — 12 000 m³ — kosztem 320 000,— zł, na rok 1938 zł 80 000,—.

3. M. Gniezno: Budowa dwóch szkół powszechnych po 9 800 m³, kosztem ogólnym 250 000,— zł, na rok 1938 zł 65 000,—.

4. M. Śrem: Budowa szkoły powszechnej kosztem 100 000,— zł, na rok 1938 zł 35 000,—.

5. M. Turek: Otynkowanie szkoły powszechnej zł 9 000,—.

6. M. Borek: Wykończenie szkoły wraz z uporządkowaniem boiska zł 4 000,—.

7. M. Oborniki: Rozbudowa szkoły powszechnej o 4 klasy z urządzeniem, kosztem 50 000,— zł, na rok 1938 zł 25 000,—.

8. M. Krzywiń: Rozbudowa szkoły powszechnej kosztem ogólnym 50 000,— zł, na rok 1938 zł 25 000,—.

9. M. Pleszew: Rozbudowa dwu szkół kosztem ogólnym 47 100,— zł, na rok 1938 zł 12 000,—.

10. M. Opalenica: Budowa szkoły powszechnej kosztem 149 300,— zł, na rok 1938 zł 40 000,—.

11. M. Środa:

a) Budowa drugiej szkoły powszechnej kosztem 175 000,— zł, na rok 1938 zł 60 000,—.

b) Budowa sali gimnastycznej kosztem 60 000,— zł, na rok 1938 zł 30 000,—.

12. M. Koźmin: Rozbudowa szkoły powszechnej zł 20 000,—.

13. M. Września: Budowa szkoły powszechnej 4 500 m³, stawka na rok 1938 zł 40 000,—.

14. M. Ostrów: Budowa szkoły powszechnej — 13 000 m³, 26 klas, 4 sale i to — kosztem ogólnym 225 000,— zł, na rok 1938 zł 80 000,—.

15. M. Strzelno: Budowa szkoły powszechnej 8 000 m³, kosztem 100 000,— zł, na rok 1938 zł 40 000,—.

16. M. Czarnków: Budowa sali gimnastycznej zł 25 000,—.

Suma ogólna inwestycji wyżej ustalonych na rok 1938 w minimalnym wymiarze wynosi zł 1 070 000,—.

Wśród inwestycji powyższych są pozycje budowli rozpoczętych a mianowicie 1a, 1c, 5, 6; prace te oczywiście są pilniejsze od innych z przyczyn technicznych, a wyrażają się w sumie zł 333 000,—, reszta w sumie zł 737 000,— charakteryzuje się również koniecznością życiową jako zespół inwestycji nieuniknionych.

INWESTYCJE SPOŁECZNO - OPIEKUŃCZE.

Inwestycje z zakresu opieki społecznej mają dwoisty charakter: albo są w pewnej mierze, acz niedostatecznie, rentowne (domy, osiedla, baraki dla bezdomnych) albo są wkładami w budowlę ściśle opiekuńczą (przysłupki itp.).

1. Miasto Poznań.

W zakresie budownictwa tanich mieszkań i osiedli dla wielkiej rzeszy bezrobotnych oraz bezdomnych, które miasto Poznań prowadzi planowo od kilku lat, projektuje się na rok 1938 inwestycje następujące:

a) Budowa trzeciego domu mieszkalnego na Zawadach — 25 500 m³ kosztem ogólnym 550 000,— zł, na r. 1938 zł 250 000,—.

b) Budowa osiedli dla bezdomnych na 80 działkach w ogólnej kubaturze 9 600 m³ zł 180 000,—.

c) Budowa 12 baraków dla bezdomnych kosztem ogólnym 400 000,— zł (24 000 m³) na rok 1938 zł 200 000,—.

2. M. Kalisz: Budowa osiedla robotniczego o kubaturze 50 000 m³ kosztem ogólnym 200 000,— zł, na rok 1938 zł 80 000,—.

3. M. Pleszew:

a) Budowa dwu baraków murowanych dla 32 rodzin — 1 920 m³ i oparkanie dziedzińca przy istniejącym baraku, kosztem ogólnym 33 900,— zł, na rok 1938 zł 16 000,—.

b) Nadbudowa piętra przy domu dla starców zł 9 600,—.

4. M. Środa: Budowa 5 domów w osiedlu robotniczym — program roczny zł 15 000,—.

5. M. Pakość: Budowa piętra na baraku miejskim, kosztem ogólnym 16 000,— zł, na rok 1938 zł 10 000,—.

6. M. Rawicz: Ogródki działkowe dla bezrobotnych zł 8 000,—.

7. M. Turek: Przysłupki dla starców i kalek — koszt ogólny 113 600,— zł na rok 1938 zł 40 000,—.

Z inwestycji powyższych, opiewających razem na sumę 808 600,— zł, wydzielamy jako pierwszoplanowe ze względu na pewną rentowność pozycje 1a, b, c, 2, 3a, 4 i 5 na sumę zł 751 000,— stawiając na drugim planie pozostałe w sumie zł 57 600,—.

INWESTYCJE ULICZNE.

Inwestycje uliczne są klasycznymi inwestycjami bez renty bezpośredniej, a o wyjątkowo wielkim znaczeniu dla gospodarstwa społecznego i poważnej renie pośredniej. Inwestycje te przytłaczają też częstokroć w miastach wszystkie inne wkłady inwestycyjne razem wzięwszy. Jeżeli w zestawieniu poniższym brak pewnych miast, to tylko dla tego, że w ciężkich warunkach gospodarczych odsuwają miasta budowę i naprawę ulic na daleką metę.

1. Miasto Poznań: Według planu długoletniego ustaliło miasto na rok 1938 budowę 9 000 km ulic kosztem zł 1 145 000,—. Prace około obwałowania rzek podajemy przy inwestycjach wodnych.

2. M. Ostrów: Zniwelowanie 177 000 m³ płaszczyzny ulicznej z przerzuceniem 53 000 m³ ziemi, wykonanie i ułożenie 33 km krawężnika cementowego, zabrukowanie 128 000 m² ulic, ze żwirem (52 000 m³) i kamieniem (26 ton) kosztem ogólnym 1 150 000,— zł, w stosunku rocznym zł 290 000,—.

3. M. Gniezno: Budowa 2 600 mb ulic, naprawa 250 mb ulic, umocnienie 4 800 mb ulic, prace ziemne 44 000 m³ — kosztem ogólnym 719 000,— zł, w stosunku rocznym zł 180 000,—.

4. M. Leszno: Budowa 9 675 m² nowych ulic kosztem 71 000,— zł, program roczny i wykonanie części triangulacji 2 000 ha terenu miejskiego (koszt ogólny 27 100,— zł — stawka roczna zł 6 000,—) zł 77 000,—.

5. M. Śmigiel: Budowa 22 642 m² ulic i przebrukowanie 3 230 m² kosztem ogólnym 156 500,— zł. W programie 4-letnim wypadłoby rocznie 39 000,— zł. Ze względu na nieznaczną wielkość miasta racjonalniej będzie rozłożyć sumę ogólną na dłuższy okres np. lat 10, przypada rocznie zł 16 000,—.

6. M. Września: Brukowanie 35 500 m² ulic — kosztem ogólnym 241 000,— zł; w programie 4-letnim byłoby rocznie 60 000,— zł; przedłużamy okres na 6-letni, rocznie zatem zł 40 000,—.

7. M. Środa: Brukowanie części ulic Kilińskiego, Dąbrowskiego, Wrzesińskiej, Długiej, przebrukowanie ul. Dworcowej, wykonanie chodników i nasypów na nowych ulicach — kosztem rocznym 145 000,— zł, który dzielimy na 2 lata, na rok 1938 zł 73 000,—.

8. M. Pleszew: Budowa 14 364 m² ulic, przebudowanie 2 110 m² ulic, uregulowanie 11 100 m² ulic, 2 800 mb krawężników — kosztem ogólnym 121 600,— zł, na rok 1938 zł 30 000,—.

9. M. Turek: Wybrukowanie kostką ul. Kaliskiej, bruikowanie 25 000 m² ulic, wykonanie planu zabudowania, kosztem ogólnym 135 000 zł, w przeliczeniu 4-letnim zł 34 000,—.

10. M. Rawicz: Przebrukowanie rynku i ul. Łąkowej w programie rocznym (wzmocnionym) zł 60 000,—.

11. M. Szamotuły: Przebrukowanie 7 400 m² ulic, regulacja 1 000 m ulicy w programie rocznym zł 26 000,—.

12. M. Janówiec: Budowa 3 600 m² ulic, przebrukowanie 11 560 m² ulic, położenie 500 m² chodnika kosztem ogólnym 87 200,— zł, przeliczamy na lat 8 zł 11 000,— zł.

13. M. Mikstat: Umocnienie drogi Mikstat — Antonin (najbliższy dworzec) — 64 100,— zł i przebrukowanie ulic (tylko robocizna 6 900,— zł), koszt ogólny 71 000,— zł, przeliczono przez lat 6, rocznie zł 12 000,—.

14. M. Czarnków: Przebudowa 4 400 m dróg, przebrukowanie 1 120 m ulic kosztem ogólnym 75 200,— zł, przeliczamy na lat 6 zł 12 000,—.

15. M. Międzychód: Budowa 5 ulic kosztem ogólnym 53 000,— zł, rocznie zł 13 000,—.

16. M. Gostyń: Brukowanie 12 000 m² rynku kosztem ogólnym 60 000,— zł, przez 2 lata zł 30 000,—.

17. M. Oborniki: Budowa 1,2 km ulic i wykonanie trzech dojazdów do Warty kosztem ogólnym 64 400,— zł, rocznie zł 16 000,—.

18. M. Słupca: Budowa ul. Targowej (220 m), przebudowa ul. Sienkiewicza, Matejki i pl. M. Piłsudskiego, część kosztów planu zabudowy — program roczny zł 18 000,—.

19. M. Żnin: Budowa „drogi do stodoł“, przebudowa ul. Szpitalnej i nad Gąsawką, założenie krawężników na ulicach kosztem ogólnym 78 000,— zł, rocznie zł 20 000,—.

20. M. Murowana Goślina: Regulacja rynku — program roczny zł 11 700,—.

21. M. Pakość: Przebrukowanie 7 200 m² rynku i 3 150 m² ul. Szkolnej, bruikowanie 7 000 m² ulic kosztem ogólnym 45 100,— zł, przeliczamy na lat 6 zł 7 500,—.

22. M. Krotoszyń: 4 800 m² rynku i 600 mb ulicy Osadniczej, kosztem 50 000,— zł, rocznie zł 13 000,—.

23. M. Witkowo: Budowa szosy 35 000,— zł, rocznie zł 9 000,—.

24. M. Borek: Budowa i przebudowa ulic — program roczny zł 14 000,—.

25. M. Mosina: Budowa 8 300 m² ulic, kosztem 66 000,— zł, przeliczamy na lat 6 zł 11 000,—.

26. M. Odolanów: Przebudowa ulic 20 000,— zł, rocznie zł 5 000,—.

27. M. Zduny: Przebrukowanie 1 850 m² ulic, wyrównanie 70 m ulic, założenie rur drenowych 110 mb, bruikowanie 4 425 m² ulic kosztem ogólnym 20 300,— zł, rocznie zł 5 900,—.

28. M. Kościan: Przebrukowanie 10 300 m² ulic kosztem zł 28 000,—.

29. M. Sieraków: Budowa 3 132 m² ulic zł 13 000,—.

30. M. Kobylin: Przebrukowanie ul. Kolejowej kosztem 21 600,— zł, rocznie zł 6 000,—.

31. M. Dolsk: Przebudowanie kosztem ogólnym 15 900,— zł, rocznie zł 4 000,—.

32. M. Krzywiń: Przebudowa 12 600 m² ulic, kosztem 15 500,— zł, rocznie zł 4 000,—.

33. M. Golina: Bruki (1 500 m²) i chodniki oraz krawężniki (10 100 m) kosztem ogólnym 15 700,— zł, rocznie zł 4 000,—.

34. M. Zbąszyń: Chodniki, krawężniki — program roczny zł 29 000,—.

35. M. Błaszki: Budowa nawierzchni ulic kosztem 20 000,— zł, rocznie zł 5 000,—.

36. M. Lwówek: Budowa ulic, potrzeba na wykonanie wszystkich robót zł 10 000,—.

37. M. Klecko: Przebudowa 2 630 m² ulic zł 8 300,— na dwa lat zł 4 000,—.

38. M. Trzemeszno: Przebudowa 3 746 m² ulic zł 10 000,—.

39. M. Raszków: Budowa 400 m ulicy zł 3 000,—.

40. M. Bojanowo: Przebudowanie ul. Półwiejskiej zł 7 000,—.

41. M. Koźmin: Przebudowanie ulic zł 8 000,—.

42. M. Grodzisk: Przebudowa 1 120 m² rynku zł 9 000,—.

43. M. Szamocin: Położenie 1 800 m² chodników zł 4 500,—.

Miasta Mogilno i Śrem nie określiły w ścisłych cyfrach projektowanych inwestycji ulicznych.

Razem inwestycje uliczne wynoszą zł 2 361 200,—.

Niewątpliwie nie byłby zbyt wielki wkład w rozbudowę ulic miejskich, sumujący się roczną stawką o wiele wyższą. To co wyżej z najwyższą ostrożnością przewidziano, jest bezwzględny minimum w tej dziedzinie.

INWESTYCJE WODNE

Uzupełnieniem ulicznych są inwestycje wodne. I tu jest program bardzo skromny.

1. Miasto Poznań:

a) Obwałowanie prawego brzegu Warty. roboty ziemne i obiekty mostowe między Tamą Berdychowską a Al. Bałtycką, koszt ogólny 1 100 000,— zł, z tego na rok 1938 (130 000 m³) i 2 mosty żelbetonowe zł 650 000,—.

b) Regulacja rzeki Warty w obrębie miasta, koszt ogólny 3 030 000,— zł, na rok 1938 (180 000 m³) zł 620 000,—.

2. M. Sieraków: Budowa mostu na Warcie, ramp dojazdowych 5 000 m², prześięć dojazdowych 72 mb, filarów betonowych kosztem 300 000,— zł, na rok 1938 zł 150 000,—.

3. M. Międzychód: Budowa drugiego mostu, udział miasta 100 000,— zł, na rok 1938 zł 50 000,—.

4. M. Szamotuły: Rozszerzenie mostu na Samie zł 3 000,—.

5. M. Gostyń: Regulacja rzeki Kani 10 km 18 000,— zł, na rok 1938 zł 9 000,—.

6. M. Śmigiel: Zesklepienie rowu miejskiego 820 mb, kosztem 20 800,— zł, na rok 1938 zł 11 000,—.

7. M. Turek: Regulacja rzeczki Kielbaski zł 7 000,—.

8. M. Błaszki: Regulacja rzeki Pokrzypiec kosztem 12 000,— zł, na rok 1938 zł 6 000,—.

9. M. Mogilno: Bagrowanie bagniska oraz jeziora, na rok 1938 zł 20 000,—.

10. M. Rydzyna: Skanalizowanie rowu 400 m zł 6 000,—.

11. M. Koźmin: Regulacja rzeki Orli zł 5 000,—.

Suma ogólna inwestycji wodnych wyrażona jest na rok 1938 w wysokości zł 1 537 000,—.

Ocenę tej sumy stawiamy na poziomie inwestycji ulicznych z zaznaczeniem pierwszeństwa dla inwestycji wodnych.

INNE INWESTYCJE

Z innych inwestycji zgłoszono małe pozycje z zakresu straży pożarnej, a mianowicie:

1. M. Klecko zł 11 000,—

2. M. Margonin „ 6 000,—

3. M. Grodzisk „ 2 000,— razem zł 19 000,—

Schrony publiczne przewidywało jedno mniejsze miasto w sumie ogólnej 112 000,— zł. Ponieważ jedna pozycja oderwana nie może tu stać za całość, nie wliczamy jej do programu.

W planach miejskich uderza brak wydatków na budowę gmachów administracyjnych, zjawisko charakterystyczne, są tylko remonty pokrywane bieżąco.

Nie możemy oczywiście w miejsce programu ułożonego przez interesowane miasta, wysuwać programu potrzeb teoretycznie wykazanych, pewną wszelakoż jest rzeczą, że byłby to program o wiele szerszy i także więcej równomierny. Ale właśnie ten plan miast samych jako odpowiedzialnych za bezpieczeństwo finansowe samorządów tak dobitnie wykazuje swą skromność, że dla celów naszych jest wskazany. Są wprawdzie pewne luki z powodu nie nadesłania odpowiedzi na ankiety przez niektóre miasta, są luki z powodu braku kosztorysów, ale marża niedociągnięć może się wahać w granicach wąskich przypuszczalnie około 5%.

TECHNIKA SFINANSOWANIA INWESTYCJI

Jak wynika z zestawienia powyżej podanego pod II, suma inwestycji miejskich w Wielkopolsce wyraża się w sumie 13 619 800,— złotych, do czego należałoby doliczyć 1 005 tysięcy złotych na przyspieszenie robót kanalizacyjnych i 700 tysięcy na pokrycie 5%-owej marży braków.

Zestawiając ten program najskromniejszy, nie wiemy, czy jeszcze segregować nagłość lub kolejność. 13 do 14 milionów złotych inwestycji w miastach województwa Poznańskiego nie jest rzeczą wielką, jest rzeczą małą. Trudno określić, jaką część tej sumy miasta wyłożą z dochodów zwyczajnych, włączając w to fundusze odnowienia swych przedsiębiorstw. Przyjmijmy ją na czwartą część programu. Pozostałe z górą 10 milionów zaczerpnąć mogą miasta jedynie drogą kredytową.

W szczegółowej hierarchizacji stawiamy ze względów gospodarczych na czele inwestycje w przedsiębiorstwach, a wśród nich u góry elektrownie, dalej wodociągi, rzeźnie, gazownie, targowiska, kanalizacja. Następują inwestycje bezpośrednio nierentowne. Tu idą góra inwestycje oświatowe, wodne, uliczne, następnie opiekuńcze, sanitarne, sportowe, parkowe, inne. Jako ostateczną granicę przyjąć należy pierwszoplanowe inwestycje rentowne (5 527 500,— zł) i połowę inwestycji nierentownych (3 300 000,— zł), ogółem okragło 8 800 000,— zł, nie naruszając stanowiska zasadniczego, opartego na przeświadczeniu, że program przedstawiony jest minimalny i tylko w pozycjach indywidualnych powinien ulegać niezbędnym korekturom wniżej lub wwyż.

Zygmunt Zaleski.

INWESTYCJE DROGOWE

Bernard Zakrzewski

Program rozbudowy arterij kołowych

Zwykło się mawiać, że Wielkopolska, jako posiadająca najgęstsza sieć dróg kołowych, nie ma potrzeb inwestycyjnych z tego zakresu. W rzeczywistości tak nie jest. Już choćby tylko z pobieżnej obserwacji turysty samochodowego przyjść należy do wniosku, że porównanie stanu dróg (nowych) na terenie województw wschodnich ze stanem dróg (starych) w obrębie województwa poznańskiego, wypada na niekorzyść tych ostatnich. Bowiemy nowowytbudowane drogi w woj. wschodnich są już dostosowane do potrzeb ruchu samochodowego, czego o większości dróg w woj. Poznańskim, niestety, powiedzieć nie można.

Drogi szutrowe doskonale wytrzymałe ruch zaprzęgowy stosunkowo lekkie i niezbyt szybkie, okazały się niewystarczającymi dla nowoczesnego ruchu mechanicznego, a to ze względu na ciężar jak i szybkość pojazdów mechanicznych. Nawierzchnia tych dróg szybko niszczeje, koszty budowy i utrzymania okazują się niewspółmiernie duże do czasu ich używania. Na zniszczonej drodze szutrowej powstają tumany kurzu, które zmniejszają pole widzenia, stają się źródłem niebezpieczeństwa w ruchu samochodowym. Drogi nasze poza niezbyt wielkimi odcinkami w obrębie miast są prawie wyłącznie drogami szutrowymi, jasnym jest zatem, że muszą ulec przebudowie, aby mogły pod względem technicznym odpowiedzieć swemu zadaniu i aby wkłady na ich budowę i utrzymanie się nie marnowały.

W zagadnieniu drogowym Wielkopolski stykają się dominanty ogólnopolskiego planu inwestycyjnego. Nie zachodzi potrzeba podkreślenia strategicznej doniosłości dobrej sieci drogowej w najbardziej na zachód wysuniętym województwie, jakim jest Wielkopolska. Również zbędne jest rozwodzenie się nad socjalną doniosłością budowy dróg, co przedstawia szczególne znaczenie dla Wielkopolski, jako dla okręgu o dużym nasileniu bezrobocia. Warto jedynie przypomnieć, że Wielkopolska, jako województwo o ożywionym tętnie życia gospodarczego, w szybszym od wielu innych województw czasie zdyskontowałaby dobrodziejstwo posiadania dobrej, nowoczesnej sieci drogowej, w którym to celu potrzebny byłby nakład znacznych kapitałów, o czym poniżej:

ZAKRES INWESTYCJI

a) Przebudowa dróg państwowych . . .	około 50 000 000,— zł
b) Przebudowa dróg samorządowych, wychodzących promienisto z Poznania . . .	„ 12 000 000,— „
c) Uzupełnienie sieci dróg okrężnych w okolicy m. Poznania . . .	„ 3 000 000,— „
d) Przebudowa i budowa mostów . . .	„ 4 500 000,— „

UZASADNIENIE

Z uwagi na trudność uzyskania środków finansowych na rychłą przebudowę znacznej ilości dróg, należałoby przystąpić do stopniowej ich przebudowy, rozpoczynając od arterij głównych o wielkim nasileniu ruchu i ważnym znaczeniu gospodarczym.

ad a) Z tego założenia wychodząc, uważamy, że z dróg państwowych wymaga przebudowy przede wszystkim droga nr. 17 Warszawa — Poznań — granica Państwa koło Międzychodu (w kierunku Berlina). Na tej drodze wymaga przebudowy odcinek długości 145 km w obecnych granicach województwa, a ponadto 100 km w granicach powiatów, które od 1 IV 1938 będą włączone do województwa Poznańskiego. Również drogę państwową Kostrzyn — Toruń należy zaopatrzyć w nowoczesną nawierzchnię na odcinku, który w granicach województwa poznańskiego mierzyć będzie 88 km.

Niemniej też droga państwowa nr. 16 (trakt kaliski) od Ostrowa do Kalisza i w obrębie powiatu kaliskiego, razem około 50 km, tudzież łącznikowe: Kalisz — Turek 54 km, Ostrow — Poznań 120 km i Poznań — Stęszew 17 km ze względu na intensywny ruch winny ulec przebudowie w jak najkrótszym czasie. Na przebudowę tych dróg o łącznej długości 564 km potrzeba około 50 milionów złotych.

ad b) Ponadto również drogi wychodzące promienisto z Poznania, należy zaopatrzyć w trwałą nawierzchnię, w szczególności wymieniamy:

1. drogę powiatową Poznań — Pobiedziska — Gniezno około 35 km, której budowę już rozpoczęto,